

Com l'Entreteniment s'ha convertit en l'Arma més Poderosa del Neoliberalisme

Chomsky, Noam

Desconegut

Índex

L'Entreteniment com a Distracció Ideològica sota el Neoliberalisme	3
L'Educació d'Elit i la Bretxa Cultural	5
El Currículum del Poder: Què Aprenen les Elits i Per Què és Important	7
Democratitzar el Pla d'Estudis: Recuperar l'Educació i el Poder	8
De la Conscienciació a l'Acció: Construint Alternatives	10
Notes de la Edició	11

L'Entreteniment com a Distracció Ideològica sota el Neoliberalisme

En la nostra era de domini neoliberal, hem de preguntar-nos: Quin és el verdader paper de la infinitat d'entreteniments mediàtics que omplin els nostres dies?

Moltes consideren que la televisió, els esports i la cultura pop són diversions inofensives, una manera de relaxar-se després del treball. No obstant això, jo diria que no es tracta d'una casualitat, ni d'un passatemps innocent.

Com he assenyalat sovint, els poders dominants es beneficien enormement quan el públic està ocupat amb distraccions trivials. La lògica és senzilla. Si la gent està entretinguda o esgotada, no té ni el temps ni l'energia per a qüestionar les estructures que regixen les seues vides.

Un analista ha captat això amb precisió en assenyalant que l'element principal del control social és l'estratègia de la distracció. Una estratègia per a desviar l'atenció del públic de qüestions importants mitjançant un al·luvió continu de distraccions i informació insignificant. En altres paraules, com més entretingudes estan les masses, menys s'adonen de les realitats del poder.

Lluny de ser una esfera neutral o apolítica, l'entreteniment s'ha integrat en el sistema de propaganda [de les elits].

En analitzar com les institucions modelen la naturalesa humana, vaig observar que totes les mentalitats predominants, especialment l'estreta visió del neoliberalisme que busca abans de res el benefici propi, estan recolzades i amplificades per les estructures institucionals, el sistema propagandístic, l'educació, la indústria de l'entreteniment, per tot. Observe's que fins i tot la indústria de l'entreteniment s'esmenta explícitament com una d'estes estructures.

Les pel·lícules populars, els programes de televisió i la cultura de les celebritats transmeten missatges ocults. Reforcen constantment l'individualisme, la competència i el consumisme, mentres que rares vegades qüestionen l'orde social.

Considerem com operen hui dia els mitjans de comunicació corporatius. Com jo i altres hem assenyalat, els mitjans de comunicació propietat de les empreses se centren en l'entreteniment i el consumisme, en lloc d'en l'anàlisi crítica de les estructures de poder. En la pràctica, això significa que les emissions en horari de màxima audiència estan repletes de pel·lícules taquilleres, comèdies i anuncis, en lloc de reportatges d'investigació sobre la guerra, la injustícia econòmica o l'erosió de la democràcia.

Quan la gent veu les notícies de la nit, sovint són indistingibles d'un anunci enginyós de l'orde existent. Quan canvien a canals d'entreteniment, es mantenen ocupats amb drames personals i espectacles. En els dos casos, l'efecte és el mateix. La consciència del públic està saturada d'històries que defenen tàcitament l'estatu quo, mentres que qualsevol cosa que se sembla a una crítica sistèmica queda marginada o confinada a les ombres.

Podem veure estes dinàmiques amb major claredat en la nostra obsessió pels esports i els espectacles. Pensa en l'atenció que se li dona a l'esport. Els fans més fidels se saben totes les estadístiques, totes les jugades i totes les estratègies dels entrenadors. Però, si els demanes que parlen de, per exemple, la sanitat o els drets laborals, sovint et miren amb cara de no entendre res. Per què?

Com vaig dir una vegada, els esports professionals li donen a la gent una cosa en la qual parar atenció. És alguna cosa sense importància que els impedisca preocupar-se per coses que sí que importen en les seues vides. La gent invertix una enorme intel·ligència i passió a debatre sobre futbol o bàsquet, però el nostre discurs polític continua sent superficial.

Això no és casualitat. En efecte, els esports servixen com a entrenament i patrioterisme irracional. Des de xicotets, aprenem a animar cegament a un equip, a equiparar la lleialtat amb la victòria i a acceptar la derrota com una cosa natural; tot això són assajos per a la mentalitat que s'espera dels ciutadans. En animar a la nostra tribu, practiquem la submissió al lideratge i ens distraiem d'analitzar qui posseïx realment el poder. Així, l'energia i la perspicàcia que podríem utilitzar per a canviar la societat es destinen en canvi a competicions fantàstiques. Hauria de ser profundament alarmant, però

no sorprenent, que la nostra cultura dedique enormes recursos a l'esport mentres que l'educació política genuïna es veu privada d'ells.

El patró s'estén més enllà dels esports a totes les formes d'entreteniment massiu.

Programes de telerealtà, xafarderies sobre famosos, èxits de taquilla d'acció. Estos gèneres proporcionen una fugida infinita, però mai tenen sentit. En paraules d'un col·lega, quan el sistema no ofereix pràcticament res a les persones, és millor que visquen en un món de fantasia. I, de fet, això és el que fan.

Els ciutadans saben que no poden alterar individualment el curs de l'economia global ni detindre les guerres imperials. Així que, en el seu lloc, se submergixen en mons ficticis, veuen sèries sense parar, idolatren a superestrelles i es passen el dia navegant per les xarxes socials.

Este aïllament no és casual. És el producte d'un sistema que deixa a l'individu sense poder. La gent aplica el seu sentit comú i el seu intel·lecte, però en àmbits que no tenen sentit i que probablement prosperen precisament perquè no tenen sentit. Com a conseqüència, el centre de gravetat de la societat es desplaça. En lloc de debatre sobre la pobresa o la pau, el discurs públic gira entorn de l'última ruptura d'una parella famosa o la trama d'un superheroi.

L'efecte ideològic d'este canvi és profund. En saturar la nostra consciència amb estes distraccions, els valors fonamentals de l'orde elitista es reforcen constantment. Si veus un programa típic en horari de màxima audiència, observaràs un món en el qual la competència i l'interés propi són la norma. On els governs són benivolents o malvats, però mai es mostren com a mecanismes de domini de classe, i on els finals feliços s'aconsegueixen a través del triomf personal o la gratificació del consumidor. Això no és casualitat. El contingut que ompli la pantalla del ciutadà comú mai desafia el sistema. En canvi, naturalitza la idea que els problemes socials són causats per fallades individuals o per persones alienes al sistema, i no per forces estructurals.

D'esta manera, l'entreteniment es convertix en un opi. Adorm el juí col·lectiu i valida la idea que no hi ha una alternativa viable a l'orde existent.

A més, tots els aspectes de la nostra cultura, incloses les institucions suposadament progressistes com les escoles i les universitats, participen en esta dinàmica.

Hui dia, és més probable que es forme a un estudiant perquè es convertisca en un treballador productiu que perquè aprenga a pensar de manera crítica. Els llibres d'història solen passar per alt els moviments socials radicals en favor dels mites nacionals. En resum, tota la indústria cultural treballa per a mantindre la dissidència al marge. Com he subratllat, tot, des de l'educació pública fins a la indústria cinematogràfica, és còmplice d'este procés. No hauria de sorprendre que el model propagandístic que he descrit per a les notícies també s'aplique ací. La lògica del benefici i el poder dicta quines històries es contenen. Així, la imaginació política del públic es gestiona acuradament mantenint-lo ocupat, ocupat, ocupat amb distraccions i sense deixar-li temps per a pensar profundament en alternatives. Al final, el patró és clar. L'entreteniment de masses funciona com un mecanisme de control social i despolitització.

En dirigir la nostra atenció cap al trivial i el personal, sufoca eficaçment les protestes o els qüestionaments més amplis. Això no vol dir que es llave el cervell a la gent en un sentit simple. Sovint veiem estos programes per voluntat pròpia. Però si es comprén com funciona el poder, resulta evident que estes «lliures eleccions» d'entreteniment tenen un propòsit. Quan els ciutadans arriben a casa del treball físicament esgotats i mentalment estimulats només per narratives sensacionalistes, són molt menys propensos a llegir un periòdic sobre política o a organitzar-se amb els seus veïns entorn d'interessos comuns. Ací es dona un marcat contrast. Mentres que la majoria de la societat es deixa portar per l'espectacle, l'elit política habita un espai cultural molt diferent.

Les elits reben una educació especialitzada, debaten idees entre elles, participen en xarxes polítiques i viuen experiències totalment diferents a les de la gent comuna. En altres paraules, l'educació i la cultura dels poderosos són asimètricament diferents a les de les masses. Això reforça una distribució desigual del coneixement i la consciència.

Com es pot tendir un pont entre una societat que veu dibuixos animats i concursos de famosos mentres una xicoteta classe delibera en centres d'investigació i sales de juntes?

Eixa profunda divisió entre un públic emocionalment esgotat i una elit altament conscient serà el tema de la següent secció. Però ací n'hi ha prou amb assenyalar que, mentres una mà del sistema entreté, l'altra educa. I és la bretxa entre les dos la que manté l'estatu quo.

L'Educació d'Elit i la Bretxa Cultural

Si l'entreteniment massiu domestica silenciosament la consciència pública, llavors hem de preguntar-nos inevitablement: «Què hi ha d'aquells que dissenyen estes distraccions? En quin tipus de món viuen?».

És una característica cridanera de la nostra societat que els qui més es beneficien de distraure a les masses rares vegades participen ells mateixos en eixa distracció.

Mentres que la gent comuna passa les vesprades absorta en servicis de *streaming o desplaçant-se per continguts impulsats per algorismes, els qui controlen la maquinària de la societat cultiven una relació completament diferent amb el coneixement, la informació i la cultura. No es tracta d'una mera coincidència o hipocresia. És una estratègia de classe calculada. Els mateixos executius corporatius que dissenyen plataformes de xarxes socials addictives solen enviar als seus propis fills a institucions d'elit on les pantalles i les distraccions digitals estan estrictament limitades o prohibides per complet. En acadèmies i col·legis interns de prestigi, els estudiants no s'entretenen passivament. Més prompte, estudien rigorosament filosofia política, economia, història i estratègia.

Per què esta disparitat?

En poques paraules, la classe dominant entén molt bé la naturalesa i les conseqüències de l'entreteniment que ven al públic en general. Ho reconeix com una poderosa ferramenta de control social i protegeix deliberadament els seus fills de la seua influència. De fet, històricament, l'educació d'elit sempre ha tingut com a objectiu mantindre el poder, no sols adquirir coneixements.

En les meues anàlisis sobre les estructures de classe i poder, especialment en «Rèquiem pel somni americà», destaque que l'educació és un sistema d'ignorància imposada per a les masses, mentres que per a les elits és exactament el contrari, una educació àmplia que els permet comprendre i controlar les institucions de poder. Este sistema dual és crucial per al funcionament de les societats jeràrquiques.

La població general està entrenada per a seguir ordes, acceptar l'autoritat i trobar consol en l'entreteniment, mentres que les elits estan entrenades per a liderar, pensar críticament i elaborar estratègies per al domini a llarg termini.

Considerem este paral·lelisme històric. En el seu apogeu, l'Imperi Britànic enviava als fills de la classe dominant a internats d'elit com Eaton i Harrow, on estudiaven clàssics, història i política, preparant-se explícitament per a governar un imperi. Mentrestant, a les classes treballadores britàniques se'ls alimentava amb entreteniment patriòtic, novel·les barates i espectacles, la qual cosa fomentava un sentit d'orgull nacional, però descoratjava el pensament crític.

Les societats neoliberals actuals funcionen de manera similar, encara que amb mètodes més subtils i tecnologies més avançades.

La classe dominant actual pot ser que ja no declare obertament les seues intencions, però les seues accions parlen per si soles. Els executius de Silicon Valley, els negocis dels quals es beneficien del flux constant de distraccions digitals, envien regularment als seus propis fills a escoles que rebutgen per complet el temps enfront de la pantalla, optant en el seu lloc per plans d'estudi basats en la filosofia, la lògica i l'economia política. Este fenomen posa de manifest una hipocresia fonamental en el nucli de la ideologia neoliberal. No obstant això, no es tracta d'una hipocresia accidental, sinó estratègica. Els que estan en el cim de la societat saben exactament quin tipus d'estat mental és més beneficiós per a mantindre l'estatu quo.

Com vaig assenyalar anteriorment en «Manufacturing Consent», les elits creen deliberadament una democràcia espectadora, una cultura política en la qual s'anima als ciutadans del carrer a observar passivament en lloc de participar activament. L'educació que s'oferix a les masses està dissenyada, per tant, no per a empoderar, sinó per a pacificar, no per a alliberar el pensament, sinó per a limitar-lo. Els

resultats són clars i preocupants. Mentre que els joves de les elits dominen els matisos de la teoria econòmica i les subtils del poder polític, la majoria dels joves de hui dia abandonen l'educació formal quan ni tan sols tenen un coneixement bàsic de com funciona realment la seua societat. Com a ciutadans, sovint manquen fins i tot de coneixements bàsics sobre les estructures governamentals, els sistemes econòmics o les forces històriques que donen forma a les seues vides.

En lloc d'això, arriben a l'edat adulta com a sofisticats consumidors de cultura pop, però ingenus espectadors en l'arena política. Han interioritzat la lliçó més crucial del neoliberalisme: pots consumir lliurement, però no has de qüestionar les condicions del teu consum.

De fet, les implicacions d'esta asimetria cultural són profundes.

Una societat en la qual la majoria s'entreté en la passivitat, mentre una minoria privilegiada s'educa per al poder, es converteix inevitablement en una societat profundament desigual. Mentre la riquesa i el poder es concentren cada vegada més en la cúspide, el públic roman en gran manera desinteressat o distret. Les decisions crucials sobre política econòmica, regulació mediambiental, sanitat i educació es prenen discretament a porta tancada per elits que entenen clarament com funcionen estos sistemes. Mentrestant, la població en general debat sobre escàndols de famosos, trames dels reality shows o drames sensacionalistes, qualsevol cosa menys el funcionament real del poder.

Esta divisió cultural garantix que la pròpia democràcia es buide de contingut. Els ciutadans voten sí, però rares vegades des d'una posició de compromís informat. Sovint trien entre partits o candidats superficialment diferents, les polítiques fonamentals dels quals romanen inalterades precisament perquè la seua capacitat de pensament crític ha sigut sistemàticament erosionada.

Com he subratllat repetidament en el meu treball, una autèntica democràcia requereix una ciutadania políticament conscient i ben informada, capaç d'una participació cívica sostinguda i significativa.

L'entreteniment i la distracció són poderosos precisament perquè soscaven esta capacitat. El resultat d'este escenari és predictable. Les societats s'afonen cada vegada més en una forma d'apatia controlada.

Els grans assoliments de l'organització social, els drets laborals, la sanitat pública, l'educació universal van ser històricament aconseguits per ciutadans informats i actius que comprenien exactament com funcionava el poder. Per contra, els ciutadans de hui estan formats des de xicotets per a esperar molt poc de la política i encara menys de si mateixos. Veuen la política cínicament com una forma més d'entreteniment o com un espectacle llunyà controlat per uns altres. Així, el cicle es repeteix. Les masses es mantenen ocupades, esgotades i desvinculades mentre les elits consoliden silenciosament el seu control sobre les institucions, els mercats i els recursos.

No obstant això, reconèixer esta asimetria cultural és només el primer pas; també hem de comprendre amb precisió com l'educació de les elits prepara a uns pocs privilegiats per a governar. Què aprenen les elits que no aprén la població general? En què difereix exactament la seua educació del pla d'estudis estandarditzat que s'impartix a les masses? Respondre a estes preguntes no sols posa de manifest les desigualtats estructurals dels nostres sistemes educatius, sinó que també obri possibilitats per a un canvi significatiu. De fet, eixe serà el tema central del nostre pròxim debat. Examinar de prop les habilitats i coneixements particulars impartits per l'educació d'elit, deliberadament ocultats a la població en general, i explorar les implicacions per a la consciència política i la possibilitat democràtica.

Interrogant críticament com s'ensenya el poder, podríem començar a desenbular el seu control sobre la nostra imaginació col·lectiva, creant espai per a noves possibilitats de transformació social.

En resum, és a través de la comprensió del currículum del poder en si mateix, reservat a uns pocs triats, com podem començar a desmantellar el currículum passiu imposat a tots els altres.

El Currículum del Poder: Què Aprenen les Elits i Per Què és Important

Permeteu-me ara dirigir la vostra atenció directament a la pregunta que sorgix naturalment del que hem explorat fins ara.

Què és precisament el que s'enseny a les elits que no s'enseny a la resta de la societat?

Què constituïx exactament el currículum del poder?

Quan s'examina de prop l'educació d'elit, sorgix un patró sorprenent. El pla d'estudis reservat als fills dels poderosos posa l'accent sistemàticament en el pensament crític, la planificació estratègica, l'alfabetització històrica i el funcionament de les institucions. La seua educació està explícitament dissenyada per a preparar-los no sols per a funcionar dins de la societat, sinó per a governar-la, donar forma a les seues estructures i mantindre el control sobre els recursos i les narratives.

Per contra, l'educació de masses estandarditzada que s'impartix a la majoria prioritza l'obediència, la memorització i les qualitats vocacionals, útils per als treballadors més que per als líders.

Aquesta divergència no és ni accidental ni trivial. És fonamental per a la preservació del domini de classe sota el neoliberalisme. En «Rèquiem pel somni americà», vaig observar que les institucions d'elit no sols ensenyen coneixements. Ensenyen una cosa molt més valuosa i perillosa: com entendre, manipular i exercir el poder en si mateix.

Des de prestigioses acadèmies privades fins a universitats de la Ivy League, els privilegiats reben formació en economia, filosofia i ciències polítiques d'una manera radicalment diferent de la de les escoles públiques. No es limiten a aprendre teories abstractes. Estudien aplicacions reals de la influència i el control. Estudien els processos de presa de decisions, la dinàmica organitzativa i les habilitats tàctiques de lideratge essencials per a mantindre el domini dins de les estructures de poder existents.

Considerem, per exemple, com s'enseny a l'economia de manera diferent en l'àmbit de l'elit.

La majoria dels ciutadans, si és que alguna vegada s'exposen a l'economia, aprenen models simplificats dissenyats per a ocultar la desigualtat i justificar els acords existents. Se'ls parla sense parar sobre els mercats lliures i la responsabilitat personal, però rares vegades se'ls parla de factors sistèmics com els monopolis corporatius, la captura del regulador¹ o la lluita de classes.

Per contra, els futurs líders de les institucions més prestigioses estudien en profunditat com es poden controlar, manipular i regular els mercats per a beneficiar a interessos particulars. Com vaig explicar en les meues converses sobre el poder i la propaganda, les elits entenen que els mercats lliures són per als pobres. Per als rics, els mercats són acuradament gestionats, protegits pel poder de l'Estat, subvencionats pels contribuents i aïllats del risc. Este profund coneixement els permet no sols prosperar econòmicament, sinó també mantindre les condicions de desigualtat de les quals sorgix el seu privilegi.

L'alfabetització històrica també s'enseny a de manera diferent de les elits.

Els ciutadans comuns reben una versió edulcorada de la història, despullada de context i complexitat. Aprenen mites nacionals i narratives heroiques que fomenten el patriotisme cec i la complaença. Per contra, els estudiants d'elit estudien la història de manera crítica i estratègica, examinant els patrons de malestar social, les revolucions, els moviments obrers i l'estratègia imperial, aprenent amb precisió què és el que provoca l'auge o la caiguda de les societats. Esta educació els prepara per a reconèixer les amenaces a l'orde establert, la qual cosa els permet respondre de manera preventiva a possibles perturbacions. En resum, la història per a l'elit no és una matèria passiva, sinó un manual operatiu per al govern.

La filosofia política també divergix.

¹ La captura del regulador és un tipus de corrupció política que ocorre quan una agència reguladora, creada per a defensar l'interés general, actua en favor d'uns certs interessos polítics o grups d'interés del sector sobre el qual està encarregada de regular. La seua extensió pot variar des del tràfic d'influències i l'ús d'informació privilegiada fins a la prevaricació. Per a més informació consulteu: https://en.wikipedia.org/wiki/Regulatory_capture

Mentres que l'educació pública promou nocions simplistes de la democràcia com votar cada pocs anys, els estudiants d'elit lligen a filòsofs com Maquiavel, Hobbes, Rousseau, Marx i Gramsci, no sols com a figures històriques, sinó com a guies pràctiques per a comprendre la naturalesa humana, el control social i la psicologia de masses. Se'ls ensenya explícitament sobre els perills de la democràcia genuïna, la qual cosa les elits han anomenat històricament «la tirania de la majoria», i com estructurar els sistemes polítics per a evitar la influència popular real. En «Understanding Power», vaig assenyalar les sinceres admissions dels planificadors d'elit que van discutir obertament la importància de garantir que el públic continue sent espectador en lloc de participant en la política.

Com va dir un influent polític, les elits han de protegir-se sempre del que ell va denominar «els excessos de la democràcia», una frase que simplement significa impedir que la majoria tinga un control real sobre les decisions que afecten les seues pròpies vides. No hem de passar per alt la ironia. Aquells que prediquen sense parar sobre la democràcia, la llibertat i la igualtat aprenen activament a restringir eixos mateixos ideals en la pràctica. El pla d'estudis del poder és, en essència, una educació pragmàtica en la hipocresia. Aprendre precisament com controlar la bretxa entre la ideologia i la realitat. Les elits comprenen clarament el poder dels símbols narratius i la retòrica.

Saben com apel·lar a valors com la llibertat i les oportunitats, al mateix temps que soscaven eixos valors en les seues polítiques. Estudien la propaganda, encara que rares vegades utilitzen eixa paraula, per a poder modelar l'opinió pública, desviar la ira i canalitzar el descontentament de manera segura, allunyant-lo de la crítica sistèmica. Una de les formes més explícites d'esta educació es dona a les escoles de negocis i en els programes de MBA d'elit. Ací, als estudiants no sols se'ls ensenya com funcionen les empreses. Aprenen explícitament com influir en les polítiques, soscavar la regulació i remodelar la societat en si mateixa en honor del benefici econòmic.

Considerem la crua honestat de l'economista *Milton Friedman, qui va declarar la famosa frase: «La responsabilitat social de les empreses és augmentar els seus beneficis». Esta lliçó, repetida incansablement en les institucions d'elit, produïx generacions de líders que veuen la societat com un simple camp més per a l'obtenció de beneficis. No es graduen amb un sentit de responsabilitat cap a la comunitat o el medi ambient, sinó amb una estratègia per a explotar els dos.

Ara bé, per què és tan important este pla d'estudis?

Perquè perpetua un cicle en el qual una xicoteta minoria de persones amb un alt nivell de formació i capacitat estratègica controla totes les palanques crítiques del poder, tant econòmic com polític i cultural, mentres que la gran majoria roman sistemàticament desempoderada i despolititzada.

Manté la profunda asimetria que caracteritza a les societats neoliberals. Una classe dirigent ben informada i conscient es contraposa a una població confusa, distreta i desvinculada políticament. No obstant això, precisament en el reconeixement i la comprensió d'este currículum ocult residix l'esperança.

Democratitzar el Pla d'Estudis: Recuperar l'Educació i el Poder

Una vegada que veiem clarament com s'educa a les elits, comencem a comprendre com funciona el poder en si mateix. Esta comprensió permet als ciutadans comuns desafiar, resistir i, finalment, derrocar les barreres construïdes al voltant del coneixement i la consciència. Ens permet exigir una nova forma d'educació, una que realment empodere en lloc de pacificar, una que fomenta l'acció col·lectiva en lloc de la competència aïllada, una que realment ens ensenye a veure amb claredat el món en el qual vivim. Per tant, el pas crucial per a recuperar la democràcia no és només la il·luminació individual, sinó la consciència col·lectiva i l'acció col·lectiva. I ací radica una profunda veritat. El poder real residix sempre en els números, mai únicament en el coneixement reservat per a uns pocs.

La pregunta llavors no és només què saben les elits, sinó més prompte què succeïx quan tots ho saben.

En el nostre pròxim segment, explorarem precisament esta pregunta:

Quines formes d'educació i organització poden recuperar el poder per al públic?

Com es pot democratitzar el pla d'estudis del poder?

I com podria eixa transformació conduir a un canvi genuí?

Perquè, en última instància, com he dit sovint, el poder mai és cedit voluntàriament pels qui el posseïxen. Sempre ha de ser desafiat i recuperat des de baix.

El primer pas per a recuperar eixe control és comprendre amb precisió el currículum ocult dels poderosos i després decidir col·lectivament que és hora d'aprendre una cosa diferent, una cosa revolucionària, una cosa capaç de construir un món que realment valga la pena habitar. Una vegada que hem posat al descobert els mecanismes de l'educació d'elit, arribem inevitablement a la pregunta més urgent de totes.

Què significaria democratitzar este currículum del poder?

Com podríem reorientar el nostre sistema educatiu cap a un alliberament genuí en lloc de la conformitat i el control?

Per a començar, hem de reconèixer un principi fonamental que he articulat repetidament. La democràcia genuïna no pot existir sense una educació genuïnament democràtica. Com va declarar John Dewey en la seua famosa frase:

«L'educació no ha de limitar-se a preparar-nos per a la vida. És la vida mateixa, el mitjà principal pel qual ens convertim en agents conscients del nostre propi destí».

No obstant això, sota el neoliberalisme, l'educació ha sigut sistemàticament despallada de la seua funció crítica i emancipadora. En el seu lloc, s'ha convertit en mera formació professional, un mecanisme dissenyat no per a empoderar a les persones, sinó per a fer-les dòcils, productives i políticament inertes. Hui dia veiem les conseqüències d'això pertot arreu. El ciutadà mitjà, malgrat els anys que passa a l'escola obligatòria, continua estant profundament desinformat sobre les estructures que regixen la seua vida. Els joves es graduen sabent com fer tasques, però rares vegades es pregunten per què han de realitzar-les o a qui beneficien en última instància. Saben com tindre èxit individualment, però no com organitzar-se col·lectivament. Aprenen a obeir a l'autoritat, però no a desafiar-la de manera eficaç. Esta situació no és en absolut accidental.

Com ja he destacat en parlar del poder, tot el sistema educatiu i de formació professional és un filtre molt elaborat que descarta a les persones massa independents, que pensen per si mateixes i que no saben ser submises. Selecciona sistemàticament l'obediència per damunt de la creativitat, la conformitat per damunt de la curiositat i la competència aïllada per damunt de la solidaritat col·lectiva.

Un pla d'estudis genuïnament orientat a l'alliberament invertiria estes prioritats. En lloc de formar a les persones perquè simplement s'adaptin a les jerarquies existents, els dotaria de les ferramentes necessàries per a desafiar, desmantellar i, en última instància, reconstruir per complet eixes jerarquies.

Llavors, com seria este pla d'estudis democratitzat?

En primer lloc, ha de donar prioritat al pensament crític sobre la memorització. L'educació ha d'allunyar-se de les proves estandarditzades dissenyades per a mesurar la conformitat i orientar-se cap a ensenyar als alumnes a pensar de manera independent, qüestionar les suposicions predominants i analitzar rigorosament les estructures socials. Els alumnes han d'aprendre no sols a absorbir informació, sinó també a qüestionar-la i preguntar-se constantment:

A qui beneficia esta narrativa? A qui beneficia esta versió de la història, l'economia o la política?

En segon lloc, ha de posar en primer pla l'alfabetització històrica i l'anàlisi sistèmica. En lloc d'històries simplificades i edulcorades que celebren els mites nacionals, l'educació ha d'afrontar amb honestat les complexes històries de lluita, dissidència i acció col·lectiva. Els estudiants han de comprendre clarament com la gent comuna, a través dels moviments obrers, les lluites pels drets civils i l'activisme contra la guerra, ha canviat històricament la societat per a millor.

Reconèixer estos patrons és crucial perquè, com he assenyalat repetidament, les elits els oculten deliberadament per a mantindre una sensació d'inevitabilitat i impotència entre la població.

De la Conscienciació a l'Acció: Construint Alternatives

En tercer lloc, l'educació ha de cultivar la solidaritat i l'acció col·lectiva en lloc de la competència aïllada. Als estudiants de hui se'ls ensenya a veure's els uns als altres principalment com a rivals i competidors en un joc de suma zero. Esta mentalitat divisiva, profundament arrelada per la lògica neoliberal, garantix que el poder col·lectiu continue sent difícil d'aconseguir.

Per contra, una educació democràtica genuïna emfatitzaria la cooperació, l'ajuda mútua i la construcció de comunitat. Els estudiants han d'aprendre no sols com tindre èxit individualment, sinó com tindre èxit junts, com organitzar-se, com construir moviments, com aprofitar la força col·lectiva per aconseguir un canvi social significatiu.

Considerem breument l'exemple històric de la Highlander Folk School a Tennessee, que va exercir un paper fonamental en el moviment pels drets civils. Ací, s'educava a la gent comuna no sols perquè s'integrara en la societat, sinó explícitament perquè la canviara. Rosa Parks es va formar allí, aprenent tècniques d'organització que la van preparar no sols per a resistir individualment, sinó per a participar de manera eficaç en l'acció col·lectiva. L'escola ensenyava explícitament estratègies de protesta no violenta, mobilització comunitària i resistència política. Highlander entenia clarament que l'educació mai ha de limitar-se a informar. Sempre ha d'empoderar.

En quart lloc, hem de recuperar el concepte de participació democràtica com a element central de l'educació. Les escoles no han de ser institucions jeràrquiques en les quals el coneixement flueix exclusivament de les figures d'autoritat cap avall. Més prompte, han de convertir-se en comunitats de pràctica democràtica, llocs en els quals els estudiants experimenten una participació real en els processos de presa de decisions. Com va argumentar Paulo Freire en la seua famosa obra «Pedagogia de l'oprimit», l'educació ha de deixar de ser un sistema bancari, en el qual els estudiants són mers receptors passius de coneixements, i convertir-se en un procés dialògic en el qual estudiants i professors construeixen conjuntament coneixements i significats.

Finalment, democratitzar el pla d'estudis significa trencar la separació artificial entre l'aula i la comunitat. L'educació ha de comprometre's directament amb les lluites reals de la comunitat local. Els estudiants han d'enfrontar-se a problemes socials concrets, com la pobresa, la desigualtat i la degradació mediambiental, no sols a través d'una teoria abstracta, sinó mitjançant la participació activa i la intervenció.

Aquest enfocament transforma l'educació d'una activitat passiva en un procés dinàmic de compromís col·lectiu, creant ciutadans que comprenen íntimament com funciona el poder i, cosa que és més important, com es pot desafiar.

Per descomptat, els poderosos es resistiran feroçment a tal democratització precisament perquè amenaça els fonaments mateixos del seu domini.

Com he advertit repetidament en les meues conferències i escrits, si s'assumix que no hi ha esperança, es garantix que no hi haurà esperança. El major assoliment del neoliberalisme és precisament esta erosió de l'esperança. El condicionament de la consciència pública per a creure que el canvi genuí és impossible.

Una educació democratitzada contraresta explícitament esta narrativa.

Insistix que el futur mai està predeterminat, que les societats sempre estan modelades per l'acció col·lectiva i que la gent comuna posseïx un poder molt major del que creu. De fet, el camí cap a la democratització de l'educació comença per recuperar esta veritat fonamental.

Requerix que la gent comuna, els pares, els estudiants, els educadors i els treballadors reconeguen que l'educació en si mateixa és un camp de batalla, no sols un servici que es consumix passivament.

Exigix un compromís actiu, una resistència organitzada i una pressió sostinguda contra els interessos arrelats.

Com solc recalcar, els canvis i el progrés rars vegades són regals que cauen del cel. Són fruit de les lluites que es lliuren des de baix. Per tant, esta lluita per democratitzar l'educació és inseparable de la lluita més àmplia per democratitzar la societat mateixa. Les dos formen part de la mateixa batalla. Recuperar el poder, recuperar la democràcia, recuperar el futur.

El currículum elitista del poder ha tingut èxit durant tant de temps precisament perquè ha romàs invisible, ocult darrere dels mites de la meritocràcia i l'experiència neutral.

El nostre primer acte revolucionari és, per tant, exposar-ho, analitzar-ho i exigir que els seus privilegis es convertisquen en coneixement comú.

En l'última part, conclouré abordant de manera concreta com podem construir alternatives pràctiques, exemples del món real i possibilitats d'acció que la gent comuna pot emprendre ara mateix. Perquè, en última instància, com he dit innombrables vegades, no hi ha una resposta màgica, ni una estratègia secreta, només l'esforç incansable de ciutadans informats i conscients que treballen junts.

Així, la verdadera revolució no comença en somni llunyans, sinó ací i ara, a les nostres aules, en les nostres comunitats i, sobretot, en les nostres ments.

Notes de la Edició

- Font: *How Entertainment Became Neoliberalism's Greatest Weapon*.
- Transcripció, traducció i edició per La Conquista del Panda finalitzada a l'agost de 2025.
- Els continguts de la versió en català de La Biblioteca Anarquista es troben sota llicència CC BY-NC-SA 4.0 per a la seua lliure descàrrega.
- En la mesura que oferim el nostre treball pel bé comú, creiem important crear també formes de col·laboració en la sostenibilitat d'aquest projecte autogestionari i alternatiu. Si t'agrada el nostre treball, considera fer un donatiu☒.

Chomsky, Noam
Com l'Entreteniment s'ha convertit en l'Arma més Poderosa del Neoliberalisme
Desconegut

How Entertainment Became Neoliberalism's Greatest Weapon
Transcripció, traducció i edició d'agost de 2025 per La Conquista del Panda, sota llicència CC
BY-NC-SA 4.0 per a la seua lliure descàrrega en diversos formats:

www.labibliotecaanarquista.cat